

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2026: 58; 154–169 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2026.58.13919>

УДК [070.11-051:316.75]:355.4(477)

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МАРТИРОЛОГУ ЗАГИБЛИХ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ І МЕДІЙНИКІВ

Мар'ян Житарюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна*

*e-mail: maryan.zhytaryuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5690-5701>*

У статті задокументовано імена і прізвища загиблих журналістів та медійників під час російсько-української війни – як при виконанні професійних журналістських обов'язків, так і під час служби в силах оборони України. Особливий акцент зроблено на періоді з початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. та з вересня по грудень 2025 р., зокрема, про тих героїв, про яких не йшлося в попередніх публікаціях автора. Автор вважає важливим переосмислення ролі журналістів і медійників як членів професійної спільноти, враховуючи їхній статус і відповідальність, дотримання професійної етики в умовах війни з метою формування колективної пам'яті та символічного осмислення втрат на війні, проблематики національного мартирологу; підкреслено персоналізований вимір загиблих журналістів, мають місце документалістика і меморіалізація.

Ключові слова: агресія РФ в Україні, героїзм журналістів, документування злочинів війни, журналістика і медіасфера, журналістський обов'язок, загиблі журналісти і медійники, національний мартиролог, обов'язок громадянина-захисника, контент і документалістика.

Постановка проблеми

Російсько-українська війна, що з 2014 року, а особливо з 24 лютого 2022 року набула характеру повномасштабної збройної агресії, актуалізувала питання не лише фізичної безпеки журналістів і медійників, а й глибшого осмислення їхньої ролі в системі національного спротиву, колективної пам'яті та символічного самовизначення українського суспільства. Загибель журналістів і представників медіасфери – як під час виконання професійних обов'язків, так і в лавах Сил оборони України – стала одним із трагічних, але водночас показових феноменів цієї війни, що потребує належної наукової фіксації, інтерпретації та меморіалізації.

Попри наявність окремих публікацій, журналістських реєстрів, правозахисних звітів і медійних ініціатив, проблема формування цілісного національного мартирологу загиблих українських журналістів і медійників залишається фрагментарно

осмисленою. У науковому дискурсі досі бракує системного підходу, який би поєднував документування персональних втрат із аналізом професійного статусу журналіста в умовах війни, етичних вимірів його діяльності, а також символічного значення жертви для формування національної пам'яті. Нерідко журналісти, які загинули зі зброєю в руках, або ті, хто став жертвою війни поза межами безпосередньої професійної діяльності, випадають з поля зору суто «журналістських» реєстрів, що звужує розуміння масштабів і глибини втрат медійної спільноти.

Водночас відсутність уніфікованих критеріїв фіксації, класифікації та осмислення загибелі журналістів і медійників ускладнює формування спільного наративу пам'яті, здатного виконувати як документалістичну, так і ціннісно-виховну функцію. Це створює ризик редукції людських доль до статистичних показників або ж ситуативних медійних згадок без подальшого включення в ширший контекст національного мартирологу.

Отже, наукова проблема полягає у необхідності комплексного переосмислення феномена загибелі українських журналістів і медійників під час російської агресії як складової професійної історії журналістики, громадянського подвигу та національної пам'яті. Формування такого мартирологу постає не лише актом фіксації втрат, а й важливим елементом символічного спротиву, утвердження цінностей свободи слова, відповідальності та солідарності професійної спільноти в умовах екзистенційної війни за незалежність України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблематика загибелі журналістів у зонах конфліктів привертає увагу як міжнародної, так і вітчизняної наукової спільноти. У глобальному масштабі низка досліджень звертається до теми ризиків для журналістів, їхніх професійних прав та захисту у збройних конфліктах (Reporters Without Borders, Committee to Protect Journalists). Ці організації систематизують випадки загибелі та утисків, пропонують індекси ризику та розробляють рекомендації щодо безпеки журналістів у небезпечних зонах. Проте у більшості звітів міжнародного рівня питання загибелі журналістів висвітлюється узагальнено, без належної уваги до національного контексту меморіалізації та професійної ідентичності, що потребує додаткового академічного осмислення.

Вітчизняний науковий дискурс на перехресті журналістики, історії та культурної пам'яті поступово конструює базу для осмислення втрат української медійної спільноти в умовах війни. Певний внесок у розкриття професійних та етичних вимірів роботи журналістів під час агресії РФ зроблено в низці наших публікацій і виступів на конференціях (2023–2025 рр.), зокрема у статті «Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України»¹, у розділі монографії «Професійний обов'язок журналіста і громадянський обов'язок воїна в умовах війни за незалежність України»², у виступах «Українські журналісти і медійники під час

¹ Житарюк, М. Г. (2023), «Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України», *Український інформаційний простір*, № 1 (11), с. 55–71. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279558](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279558) (дата звернення: 09.09.2025)

² Житарюк, М. Г. (2025), *Професійний обов'язок журналіста і громадянський обов'язок воїна в умовах війни за незалежність України*, автори: Мар'ян Житарюк, Тарас Балда, Тарас Лильо та ін., *Медіадискурс війни: український та закордонний досвід: монографія*, ЛНУ імені Івана Франка, Львів, с. 211–237. <https://doi.org/10.30970/mdw.2025>

російської агресії в Україні. До питання про формування національного мартирологу³, “Медіадискурс війни: дефініції і практики”⁴, у презентації “Герої-випускники факультету журналістики на російсько-українській війні”⁵, де окреслено етичний і професійний статус журналіста під час воєнних дій. Ці праці формують загальні наукові підвалини медіадосліджень війни, але не завжди достатньо фокусуються на проблемі формування національного мартирологу загиблих журналістів та медійників як окремого феномена пам’яті.

Важливо відзначити появу в 2025 році монографічного видання В. С. Бігуна «Місія: Свобода України. Остання зйомка серця – медійники і кінематографісти на щиті»⁶, яке присвячене успадкуванню пам’яті про медійників і кінематографістів, що загинули під час російської агресії. У цій праці подано портретні нариси героїв, а також поєднано документальні описи, художньо-наративні реконструкції та роздуми про значення професійної жертви, що сприяє пошуку символічних і культурних моделей включення загиблих у національний наратив пам’яті і водночас розширює поле для теоретичної рефлексії над зафіксованими втратами.

Названі праці підкреслюють значення усвідомлення ролі журналіста як суб’єкта інформаційного протистояння, порушують питання системної фіксації загиблих та їхнього включення у національний символічний простір пам’яті.

Суттєвий внесок у тематичне розширення проблеми роблять також правозахисні та професійні медійні організації України. Так, Інститут масової інформації (ІМІ) регулярно публікує моніторинги порушень прав журналістів, документи про загибель і поранення медійників у зоні бойових дій, а також аналітичні огляди безпекових ризиків, створюючи базу даних, яка може слугувати емпіричною основою для формування мартирологу⁷. Національна спілка журналістів України (НСЖУ) веде профільні реєстри постраждалих і загиблих журналістів, організовує інформаційні кампанії та меморіальні ініціативи, спрямовані на визнання внеску медійників

³ Житарюк, М. Г. (2025), “Українські журналісти і медійники під час російської агресії в Україні. До питання про формування національного мартирологу”, *Пресознавчий дискурс: від минулого до сьогодення: доп. та повідомл. II Міжнар. наук. конф., Львів, 3 жовтня 2025 р.*, ЛННБ України ім. В. Стефаника, НДІ пресознавства, *Журналісти і журналістика*. Галицька Видавнича Спілка, Львів, с. 55-60. https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post_25.html

⁴ Житарюк, М. Г. (2025), “Медіадискурс війни: дефініції і практики”, *V Всеукраїнська наукова конференція “Українські медіа в європейському інформаційно-комунікаційному просторі: історія, стан, перспективи”*, 8-10 жовтня 2025 р., Ужгород, *Журналісти і журналістика*. https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post_61.html

⁵ Житарюк, М. Г. (2025), “Герої-випускники факультету журналістики на російсько-українській війні, Презентація”, *Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні проблеми сучасного журналістикознавства: від теорії до практики, від традиційних до нових медіа” до 95-річчя з Дня народження Заслуженого професора Львівського університету Володимира Здоровеги*, 23 жовтня 2025 р., Львів, ЛНУ ім. І. Франка, *Журналісти і журналістика*. <https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post.html>

⁶ Бігун, В. С. (2025), *Місія: Свобода України. Остання зйомка серця – медійники і кінематографісти на щиті*, «Інтерсервіс», Київ, 444 с. https://oqg-primary-prod-content.s3.us-east-1.amazonaws.com/uploads/pdf/1755487108316_wjutZ3.pdf

⁷ Інститут масової інформації (2025), “Моніторинги та матеріали”. <https://imi.org.ua/monitorings> (дата звернення: 26.12.2025)

у захист інформаційного простору та національних цінностей⁸. Українські правозахисні організації, як-от Харківська правозахисна група⁹ та Центр громадянських свобод¹⁰, включають до своїх звітів окремі випадки загибелі журналістів як частину ширшої проблематики воєнних злочинів, гендерних аспектів безпеки та документування порушень прав людини, чим забезпечують правову й фактологічну основу для подальшого академічного увиразнення теми пам'яті загиблих медійників.

Інші наукові й публіцистичні джерела частково торкаються тем загибелі журналістів або ризиків професії в умовах війни, однак переважно в контексті медіабезпеки або етики висвітлення. Міжнародні звіти та дослідження правозахисних організацій (CPJ, RSF) систематизують дані про загиблих у конфліктах загалом, проте не завжди розрізняють професійних медійників як окрему категорію. Це створює нормативно-методологічну лакуну, що ускладнює подальше академічне включення журналістських втрат у пам'ятко-символічні наративи.

Попри все сказане, сучасний науковий і професійний контекст демонструє наявність важливих напрацювань у сфері медіабезпеки, професійної етики, правозахисної діяльності та журналістської історії війни, але питання формування національного мартирологу загиблих українських журналістів і медійників як комплексного феномена, з поєднанням документальних, професійних і пам'яттєвих вимірів, все ще не достатньо розроблене. Це обґрунтовує вибір теми та визначає наукову новизну та суспільну значущість нашого дослідження.

Методологічна основа дослідження

Методологічна основа дослідження сформована на засадах міждисциплінарного підходу, що поєднує інструментарій журналісткознавства, соціальних комунікацій, історії, культурології та студій колективної пам'яті. Така методологічна синергія зумовлена складністю об'єкта дослідження – феномена загибелі українських журналістів і медійників під час російської агресії, який потребує комплексного осмислення в професійному, етичному, соціальному та символічному вимірах.

Ключовим у роботі є історико-хронологічний метод, що дав змогу реконструювати послідовність подій, пов'язаних із загибеллю журналістів і медійників у різні періоди російсько-української війни, з особливим акцентом на етап повномасштабного вторгнення РФ з 24 лютого 2022 року та подальші роки. Це дозволило простежити динаміку втрат у зв'язку з інтенсивністю воєнних дій та змінами характеру участі журналістів у війні.

Важливе місце посідають методи документування та верифікації, спрямовані на фіксацію й систематизацію емпіричних даних про загиблих журналістів і медійників. У межах дослідження здійснено збір, зіставлення та перевірку інформації з різних джерел – журналістських публікацій, офіційних повідомлень, матеріалів професійних і правозахисних організацій. Поєднання документування з принци-

⁸ Національна спілка журналістів України (2025), “Журналісти важливі!” <https://nsju.org/zhurnalisty-vazhlyvy/> (дата звернення: 26.12.2025)

⁹ Річні звіти про роботу Харківської правозахисної групи. <https://khpg.org/1608811864> (дата звернення: 26.12.2025)

¹⁰ Центр громадянських свобод, “Інтерактивна мапа насильницьких зникнень в Україні”. <https://ccl.org.ua/tools/mapa-nasylnyckzyh-znyknenn-v-ukrayini/> (дата звернення: 26.12.2025)

пами журналістської перевірки фактів забезпечило достовірність даних і створило підґрунтя для формування національного мартирологу як науково обґрунтованого, а не декларативного утворення.

З метою індивідуалізації постатей загиблих журналістів і медійників, аналізу їхнього професійного шляху, громадянської позиції та обставин загибелі, застосовано біографічний та персоніфікований підходи. Це дало можливість подолати знеособлення статистичних реєстрів і підкреслити людський вимір втрат, що є принципово важливим для меморіального та аксіологічного осмислення проблеми.

Для опрацювання джерельної бази використано контент-аналіз, за допомогою якого досліджено публікації медіа, звіти Інституту масової інформації, НСЖУ, правозахисних організацій, а також меморіальні й публіцистичні тексти. Це дало змогу виявити домінантні теми, наративи та лексико-семантичні маркери, пов'язані з героїзацією, жертвою, професійним обов'язком і громадянським подвигом журналістів.

Дискурс-аналіз застосовано для осмислення способів конструювання образу загиблого журналіста у публічному просторі – як професіонала, воїна, громадянина, символу спротиву. Завдяки цьому виявлено аксіологічні домінанти, що формують символічний каркас національного мартирологу.

Системний і структурно-функціональний підходи дають підстави для того, щоб національний мартиролог був розглянутий як цілісну комунікативну систему з основними функціями (документальною, меморіальною, ціннісною, освітньою та мобілізаційною), в якій взаємодіють медіа, професійні об'єднання, правозахисні інституції та суспільство.

Завершальним етапом стало застосування методів аналізу, синтезу та узагальнення, що дало змогу інтегрувати отримані результати у формування цілісної концепції формування національного мартирологу загиблих українських журналістів і медійників у контексті російської агресії проти України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Оцінку й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України 17 травня 2023 р. чи не вперше під час повномасштабного вторгнення докладно описано в нашій розвідці в журналі «Український інформаційний простір»¹¹, де зазначено, що «станом на кінець лютого 2023 р. в Україні загинуло 48 журналістів, 8 з яких – безпосередньо під час виконання професійних обов'язків»¹².

У монографії колективу авторів «Медіадискурс війни: український та закордонний досвід», підготовленій на кафедрі зарубіжної преси та інформації ЛНУ ім. І. Франка, присвяченій випускникам факультету журналістики, які віддали своє життя за Україну, є розділ «Професійний обов'язок журналіста і громадянський обов'язок воїна в умовах війни за незалежність України», де названо поіменно всіх наших героїв. Тут, зокрема, зазначено, що робота журналістів на війні в Україні дуже небезпечна: «Російські військові не визнають міжнародного гуманітарного права, нехтують Женевськими конвенціями: позначення «Преса», «ТБ» тощо, на-

¹¹ Житарюк, М. Г. (2023), «Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України», *Український інформаційний простір*, № 1 (11), с. 55–71. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279558](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279558) (дата звернення:

¹² Там само, с. 61.

впаки, слугують мішенями. Тому й не дивно, що від 24.02.2022 р. до початку грудня 2024 р. в Україні загинуло щонайменше 93 журналісти, 13 з яких – безпосередньо під час виконання професійних обов'язків»¹³. Це дані моніторингу Інституту масової інформації на цей час¹⁴.

У виступі “Українські журналісти і медійники під час російської агресії в Україні. До питання про формування національного мартирологу” на II Міжнародній конференції у ЛННБ України ім. В. Стефаника «Пресознавчий дискурс: від минулого до сьогодення», яка відбулася 3 жовтня 2025 р. у Львові, ми знову наводимо дані ІМІ, актуальні станом на вересень 2025 р.: «в Україні загинуло щонайменше 111 журналістів, 15 з яких – безпосередньо під час виконання професійних обов'язків»¹⁵.

Станом на 20 грудня 2025 р., за даними ІМІ, 121 журналіст загинув у період повномасштабного вторгнення рф, 128 – з 2014 р.¹⁶ 18 з них – під час виконання журналістських обов'язків (10 – іноземні громадяни, 8 – українські громадяни), 110 – у лавах Сил оборони України.

У таблиці 1 на основі документування на сайті ІМІ ми додали нові імена та прізвища загиблих журналістів і медійників, які з'явилися після попереднього переліку у виступі на конференції 3 жовтня 2025 р.

Таблиця 1. Загиблі журналісти під час російсько-української війни (2025), доповнення

Ім'я та прізвище журналіста	Дата смерті	Місце праці	Обставини смерті
Руслан Ганущак	11.01.2025	Військовий фотограф та оператор з Івано-Франківська	Загинув 11 січня 2025 року під час виконання бойового завдання поблизу Суджі на Курщині
Тетяна Кулик	26.02.2025	Журналістка Укрінформу	Загинула у Київській області внаслідок російської атаки: дрон влучив у її будинок у Бучанському районі

¹³ Житарюк, М. Г. (2025), Професійний обов'язок журналіста і громадянський обов'язок воїна в умовах війни за незалежність України, автори: Мар'ян Житарюк, Тарас Балда, Тарас Лильо та ін.; наук. ред., упорядк., вступ, висновки проф. М. Житарюк, *Медіадискурс війни: український та закордонний досвід: монографія*, ЛНУ імені Івана Франка, Львів, с. 219. <https://doi.org/10.30970/mdw.2025>

¹⁴ Інститут масової інформації (2022-2025), “Медійні злочини Росії у війні проти України (оновлюється)”. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/medijni-zlochyny-rosiyi-u-vijni-proty-ukrayiny-onovlyuyetsya-i44098> (дата звернення: 26.12.2025)

¹⁵ Житарюк, М. Г. (2025), “Українські журналісти і медійники під час російської агресії в Україні. До питання про формування національного мартирологу”, *Пресознавчий дискурс: від минулого до сьогодення: доп. та повідомл. II Міжнар. наук. конф., Львів, 3 жовтня 2025 р.*, ЛННБ України ім. В. Стефаника, НДІ пресознавства, *Журналісти і журналістика*. Галицька Видавнича Спілка, Львів, с. 55-60. https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post_25.html

¹⁶ Інститут масової інформації (2022-2025), “Список загиблих журналістів”. <https://imi.org.ua/deceased-journalists/page/2?publication-year=2025> (дата звернення: 26.12.2025)

Денис Понома-ренко	7.09.2025	Оператор-постановник компанії Starlight Media	Військовослужбовець. Загинув під час виконання бойового завдання на Харківщині
Антон Бондаренко	15.09.2025	Фіксер французьких телеканалів TF1 та LC	Військовослужбовець. Зник безвісти 15 вересня 2025 р. під час виконання бойового завдання на Харківському напрямку. Тест ДНК підтвердив, що Антон загинув
Богдан Будай	26.09.2025	Журналіст вінницького онлайн-медіа “Вежа”	Офіцер Збройних сил України. Загинув під час виконання службових обов’язків
Василь Хомко	2.10.2025	Режисер розважального шоу “Орел та решка”	Військовий. Пішов добровольцем на фронт у березні 2022 р. Загинув у бою, прикриваючи відхід групи
Антоні Лалікан	3.10.2025	Французький фотожурналіст. Працював над соціальними темами у зонах конфліктів. Публікувався в Le Monde, Le Figaro, Libération, Der Spiegel, Zeit, FAZ тощо. Із березня 2022 року документував наслідки російського вторгнення в Україну	Загинув від удару російського дрона біля Дружківки Донецької області
Олександр Урванцев	7.10.2025	Оператор чернігівського телеканалу “Дитинець”	На війні став оператором БПЛА. Загинув на Харківському напрямку
Альона Грамова (Губанова)	23.10.2025	Воєнна кореспондентка українського телеканалу іномовлення “Freedom”	Загинула у Краматорську (Донеччина) внаслідок російського обстрілу російським БПЛА “Ланцет”. Під час влучання перебувала з колегами в авто на заправній станції
Євген Кармазін	23.10.2025	Оператор українського телеканалу іномовлення “Freedom”	Загинув у Краматорську (Донеччина) внаслідок російського обстрілу російським БПЛА “Ланцет”. Під час влучання перебував з колегами в авто на заправній станції
Вадим Підлипенський	25.10.2025	Менеджер з продажу Ligamedia	Військовий. Загинув під час виконання бойового завдання біля Лиману (Донецька область). До лав Збройних сил України долучився у 2024 р.

Костянтин Гузенко	2.11.2025	Фотограф, медіапродюсер, учасник команди Ukraïner	Військовий 35-ї окремої бригади морської піхоти імені контр-адмірала Михайла Остроградського, виконував функції пресофіцера
Костянтин Штифурак	16.12.2025	Режисер та журналіст	Долучився до лав ЗСУ влітку 2022 р., проходив військову службу як командир відділення БпЛА

Попри значні зусилля наших колег з ІМІ, зокрема, зручну навігацію в пошуку прізвищ, дат тощо, повинні сказати, що дані ІМІ не остаточні і не повні. Наприклад, з десяти загиблих в російсько-українській війні випускників факультету журналістики ЛНУ ім. І. Франка (двоє – періоду АТО-ООС: **Василь Кіндрацький** (загинув 28.05.2015 р.), **Тарас Матвіїв**, Герой України (посмертно) (загинув 10.07.2020 р.), у списку ІМІ є тільки **Андрій Кришталь** (помер 27.09.2023 р.). Можливо, ІМІ не бере до уваги колишніх журналістів, викладачів журналістики тощо, але в їхніх списках загиблих з десяти героїв-випускників нашого журфаку **відсутні дев'ятеро**. Крім названих вище, це: **Валентин Присіч** («Валет»), загинув 17.09.2022 р.; **Євген Гулевич**, загинув 31.12.2022 р.; **Вадим Кофтунов**, загинув 6.01.2024 р.; **Роман Ряжських**, помер 6.01.2024 р.; **Роман Панькевич**, загинув 19.04.2024 р.; **Андрій Дусан**, загинув 9.05.2024 р.; **Богдан Маркевич**, загинув 28.09.2024 р.¹⁷

Про Василя Кіндрацького («Кіндрат») і Тараса Матвійова («Воїн», «Тарас Матвіїв. Живий») знято документальні фільми. Завдяки зусиллям Валентини і Тараса Матвіївих, батьків Героя, світ побачили друковані праці їхнього сина: «Мої думки. Ритмопроза» (2022), «Мої думки. Проза» (2023).

Влітку ц. р. з'явилася і книжка В'ячеслава Бігуна «Місія: Свобода України. Остання зйомка серця – медійники і кінематографісти на щиті (2025)»¹⁸, в якій окремі біографічні мініновели присвячено Євгенові Гулевичу, Андрієві Кришталю і Богданові Маркевичу.

Ось короткі цитати з книжки В. Бігуна.

Про Євгена Гулевича, 47 років, журналіста, культуролога, військовослужбовця: «Позивний – «Художник»... Вірність Україні: Попри можливість працювати за кордоном, залишався в Україні, змінюючи систему зсередини. Попри досвід подорожей, не розглядав можливість еміграції... Орден «За мужність» III ступеня (26.07.2023, посмертно). Звання почесний громадянин Калуської міської територіальної громади (11.11.2023, посмертно)»¹⁹.

¹⁷ Докладніше тут: Житарюк, М. Г. (2025), «Герої-випускники факультету журналістики на російсько-українській війні, Презентація», *Міжнародна науково-практична конференція "Актуальні проблеми сучасного журналістикознавства: від теорії до практики, від традиційних до нових медіа" до 95-річчя з Дня народження Заслуженого професора Львівського університету Володимира Здорогеви, 23 жовтня 2025 р., Львів, ЛНУ ім. І. Франка, Журналісти і журналістика*. <https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post.html>

¹⁸ Бігун, В. С. (2025), *Місія: Свобода України. Остання зйомка серця – медійники і кінематографісти на щиті*, «Інтерсервіс», Київ, 444 с. https://oqg-primary-prod-content.s3.us-east-1.amazonaws.com/uploads/pdf/1755487108316_wjutZ3.pdf

¹⁹ Там само, с. 95.

Про А. Кришталя, 46 років, журналіста, військовослужбовця: «Як відомо, робота журналіста пов'язана зі свідченням того, що відбувається в суспільстві явно і таємно, тому ця професія часто пов'язана з ризиком. Журналісти мають бути реальними свідками правди і свідчити її сміливо в будь-якій ситуації»²⁰.

Про Б. Маркевича, 38 років, журналіста, викладача, військовослужбовця: «До січня 2024 року викладає на факультеті журналістики (асистент кафедри). Колеги називають його «зразковим працівником, інтелектуалом і перспективним науковцем». Він активно підтримує студентські проєкти, запам'ятовує деталі про кожного студента та ставить людяність на перше місце»²¹.

Формування національного мартирологу загиблих українських журналістів і медійників у контексті російської агресії постає як складний багатовимірний процес, що поєднує документування фактів, професійно-етичну рефлексію та символічне осмислення втрат у просторі колективної пам'яті. У процесі дослідження з'ясовано, що загибель представників медіасфери в умовах війни не можна розглядати виключно крізь призму професійних ризиків журналістської діяльності, оскільки значна частина втрат пов'язана з виконанням громадянського обов'язку у складі Сил оборони України.

Задokumentований у попередніх публікаціях, вебресурсах масив імен загиблих журналістів і медійників охоплює осіб, які загинули як під час безпосереднього виконання професійних журналістських обов'язків (у зоні бойових дій, внаслідок обстрілів, ракетних ударів, мінування), так і під час служби у військових формуваннях, добровольчих батальйонах, підрозділах територіальної оборони. Такий дуалізм статусу – журналіст і воїн – є однією з ключових характеристик сучасного етапу війни та суттєво ускладнює традиційні підходи до класифікації журналістських втрат.

Аналіз зібраних матеріалів свідчить, що в чинних реєстрах і звітах часто застосовані різні критерії обліку загиблих: одні включають лише тих, хто загинув під час виконання професійних завдань, інші – фіксують ширше коло медійників незалежно від обставин смерті. Це породжує фрагментарність даних і унеможливлює формування цілісного національного мартирологу. Вважаємо, що доцільно використовувати інклюзивний підхід, за яким до мартирологу мають бути включені всі журналісти і медійники, чия професійна ідентичність була невід'ємною складовою їхнього життєвого шляху та громадянського вибору.

У період повномасштабного вторгнення РФ з 24 лютого 2022 року роль журналіста трансформувалася з інформатора і спостерігача на активного учасника національного спротиву. У цей час журналістська діяльність нерідко поєднувалася з волонтерством, військовою службою, документуванням воєнних злочинів, що значно підвищувало рівень небезпеки. Загибель журналістів у цих умовах набуває не лише професійного, а й виразного символічного значення, оскільки уособлює жертву за право на правду, свободу слова і незалежність держави.

Персоніфікований аналіз біографій загиблих журналістів і медійників дав змогу виявити спільні риси їхнього професійного та життєвого вибору: активну громадянську позицію, усвідомлення суспільної відповідальності слова, готовність діяти в умовах підвищеного ризику. Ці характеристики формують підґрунтя для розгляду

²⁰ Там само, с. 191.

²¹ Там само, с. 226.

загиблих не лише як жертв війни, а як суб'єктів історії, чий внесок має бути інтегрований у професійну пам'ять української журналістики.

Національний мартиролог зможе виконувати низку взаємопов'язаних функцій. Документальна функція полягає у фіксації достовірних даних про загиблих і протидії викривленню або забуттю фактів. Меморіальна функція спрямована на збереження імен і біографій у суспільній свідомості. Ціннісна функція пов'язана з утвердженням професійних і громадянських орієнтирів журналістської спільноти, тоді як освітня і мобілізаційна функції забезпечують передачу досвіду та формування відповідального ставлення до свободи слова в умовах війни.

Тим часом пропонуємо один з варіантів класифікації загиблих українських журналістів і медійників у вигляді таблиці. «Медійники – це не тільки журналісти та кореспонденти, а й ведучі, оператори, режисери, студійні працівники, фотографи тощо, тобто всі ті, які формують медійний (інформаційний) контент»²².

Таблиця 2. Класифікація загиблих українських журналістів і медійників у контексті російської агресії

Критерій класифікації	Категорія	Характеристика / пояснення
1. За характером діяльності на момент загибелі	Журналісти, загиблі під час виконання професійних обов'язків	Особи, які загинули під час підготовки журналістських матеріалів, роботи в зоні бойових дій, внаслідок обстрілів, ракетних ударів, мінування, цілеспрямованих атак
	Медійники, загиблі під час служби в Силах оборони України	Журналісти, редактори, оператори, фотографи, які загинули як військовослужбовці, добровольці або бійці територіальної оборони
2. За професійною ідентичністю	Професійні журналісти	Працівники друкованих, аудіовізуальних, онлайн-медіа, інформаційних агентств
	Медійні працівники	Оператори, фотографи, відеографи, редактори, продюсери, фахівці з комунікацій
3. За обставинами загибелі	Кінематографісти та документалісти	Представники суміжних медійних професій, діяльність яких пов'язана з фіксацією реальності війни
	Загибель у зоні активних бойових дій	Безпосередній вплив бойових дій, артилерійських обстрілів, ракетних та авіаційних ударів
	Загибель у тилу внаслідок воєнних дій	Ракетні удари, дрони, терористичні атаки рф поза лінією фронту
	Загибель під час виконання бойового завдання	Загибель у складі військових підрозділів

²² Житарюк, М. Г. (2025), «Українські журналісти і медійники під час російської агресії в Україні. До питання про формування національного мартирологу»... https://imgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post_25.html

Критерій класифікації	Категорія	Характеристика / пояснення
4. За часовими періодами війни	2014–2021 рр.	Період гібридної війни та бойових дій в Донецькій та Луганській областях
	3 24 лютого 2022 р.	Період повномасштабного вторгнення РФ в Україну
5. За статусом у професійній спільноті	Члени професійних об'єднань	Члени Національної спілки журналістів України (НСЖУ), Незалежної медіа-профспілки (НМПУ), регіональних представництв цих організацій, професійних асоціацій, Міжнародної федерації журналістів (МФЖ)
	Незалежні журналісти / фрілансери	Особи без формального членства, але з усталеною професійною практикою
6. За формою меморіалізації	Зафіксовані у професійних реєстрах	Включені до баз даних ІМІ, НСЖУ, міжнародних правозахисних організацій
	Увічнені в публіцистичних і меморіальних виданнях	Книги пам'яті, нарис, монографії, статті, зокрема, «Медіадискурс війни: український та закордонний досвід», «Місія: Свобода України. Остання зйомка серця – медійники і кінематографісти на щиті»
	Інтегровані у національний мартиролог	Осмилені як частина національної пам'яті та символічного наративу

Запропонована класифікація демонструє багатовимірність феномена загибелі українських журналістів і медійників під час російської агресії та підтверджує доцільність інклюзивного підходу до формування національного мартирологу. Поєднання професійного, громадянського та меморіального вимірів дає можливість розглядати загиблих не лише як статистичні одиниці, а як суб'єктів історичної пам'яті, чия діяльність і жертва мають системне значення для журналістикознавства та національної ідентичності.

Результати дослідження та перспективи подальших наукових розвідок (обговорення)

У результаті проведеного дослідження здійснено комплексне осмислення феномена загибелі українських журналістів і медійників у контексті російської агресії як багатовимірного явища, що поєднує професійний, громадянський, етичний та меморіальний виміри. На основі методів документування, верифікації та систематизації джерел встановлено, що втрати медійної спільноти не обмежуються випадками загибелі під час виконання суто журналістських обов'язків, а охоплюють ширший спектр обставин – зокрема службу журналістів у лавах Сил оборони України, участь у територіальній обороні, волонтерську та громадянську діяльність, що нерідко ставали причиною їхньої загибелі.

Запропонована в дослідженні класифікація загиблих журналістів і медійників підтверджує доцільність відходу від вузького професійного підходу до фіксації втрат. Вона демонструє, що національний мартиролог повинен формуватися на засадах інклюзивності, з урахуванням професійної ідентичності, обставин загибелі,

статусу в медійній спільноті та форм меморіалізації. Такий підхід дозволяє уникнути редукції людських доль до статистики і сприяє збереженню персоніфікованої пам'яті про кожного загиблого.

Важливим результатом є обґрунтування ролі журналіста і медійника як суб'єкта подвійної відповідальності – професійної та громадянської. В умовах екзистенційної війни за незалежність України журналістська діяльність дедалі частіше поєднується з безпосередньою участю в обороні держави, що змінює традиційні уявлення про межі професійного обов'язку і потребує перегляду етичних та теоретичних моделей журналістикознавства.

У процесі дослідження також встановлено, що діяльність українських професійних і правозахисних організацій (ІМІ, НСЖУ, правозахисні ініціативи) створює вагомому емпіричну базу для документування злочинів РФ проти журналістів, однак відсутність єдиного методологічного стандарту меморіалізації ускладнює формування цілісного національного мартирологу. Це відкриває перспективи для міжінституційної координації та подальших наукових досліджень, перспективними напрямками яких є: розроблення уніфікованої методики формування національного мартирологу журналістів і медійників; компаративні дослідження втрат медійних спільнот у різних воєнних конфліктах; вивчення впливу меморіалізації загиблих журналістів на професійну ідентичність та ціннісні орієнтації молодих журналістів; аналіз ролі цифрових архівів, онлайн-платформ і мультимедійних форматів у збереженні пам'яті про загиблих медійників.

Висновки

У статті обґрунтовано необхідність формування національного мартирологу загиблих українських журналістів і медійників як складової професійної історії журналістики, національної пам'яті та символічного спротиву російській агресії. Доведено, що загибель представників медіасфери в умовах війни є не лише трагічним наслідком воєнних дій, а й проявом громадянського подвигу, відповідальності та солідарності професійної спільноти.

Показано, що наявні реєстри й правозахисні звіти, попри їхню важливість, не завжди охоплюють повний спектр втрат, оскільки часто не враховують журналістів і медійників, які загинули під час служби в Силах оборони України або внаслідок війни поза межами безпосередньої професійної діяльності. Це зумовлює потребу в розширенні критеріїв фіксації та меморіалізації загиблих.

Запропонована класифікація загиблих журналістів і медійників засвідчує доцільність системного й персоніфікованого підходу до формування національного мартирологу, який поєднує документальну достовірність, етичну відповідальність і ціннісно-символічне осмислення втрат. Такий мартиролог постає не лише як архів пам'яті, а як активний елемент формування національної ідентичності, культури пам'яті та професійної саморефлексії журналістської спільноти.

Важливим результатом дослідження є висновок про необхідність поєднання зусиль академічної спільноти, професійних журналістських організацій і правозахисних інституцій для вироблення уніфікованих принципів документування та меморіалізації загиблих медійників. Лише за умови системного підходу національний мартиролог може стати не набором розрізнених списків, а цілісним елементом національної пам'яті та професійної історії української журналістики.

Тож викладені матеріали підтверджують, що формування національного мартирологу загиблих українських журналістів і медійників є не лише науковим завданням, а й моральним обов'язком професійної спільноти в умовах війни за незалежність України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бігун, В. С. (2025), *Місія: Свобода України. Остання зйомка серця – медійники і кінематографісти на щиті*, «Інтерсервіс», Київ, 444 с. https://oqg-primary-prod-content.s3.us-east-1.amazonaws.com/uploads/pdf/1755487108316_wjutZ3.pdf (дата звернення: 26.12.2025)
2. Житарюк, М. Г. (2023), «Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України», *Український інформаційний простір*, № 1 (11), с. 55–71. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279558](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279558) (дата звернення: 26.12.2025)
3. Житарюк, М. Г. (2025), “Герої-випускники факультету журналістики на російсько-українській війні, Презентація”, *Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні проблеми сучасного журналістикознавства: від теорії до практики, від традиційних до нових медіа” до 95-річчя з Дня народження Заслуженого професора Львівського університету Володимира Здоровеги*, 23 жовтня 2025 р., Львів, ЛНУ ім. І. Франка, *Журналісти і журналістика*. <https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post.html> (дата звернення: 25.12.2025)
4. Житарюк, М. Г. (2025), “Медіадискурс війни: дефініції і практики”, *V Всеукраїнська наукова конференція “Українські медіа в європейському інформаційно-комунікаційному просторі: історія, стан, перспективи”*, 8-10 жовтня 2025 р., Ужгород, *Журналісти і журналістика*. https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post_61.html (дата звернення: 26.12.2025)
5. Житарюк, М. Г. (2025), “Професійний обов'язок журналіста і громадянський обов'язок воїна в умовах війни за незалежність України”, автори: Мар'ян Житарюк, Тарас Балда, Тарас Лильо та ін.; наук. ред., упорядк., вступ, висновки проф. М. Житарюк, *Медіадискурс війни: український та закордонний досвід: монографія*, ЛНУ імені Івана Франка, Львів, с. 211-237. <https://doi.org/10.30970/mdw.2025> (дата звернення: 26.12.2025)
6. Житарюк, М. Г. (2025), “Українські журналісти і медійники під час російської агресії в Україні. До питання про формування національного мартирологу”, *Пресознавчий дискурс: від минулого до сьогодення: доп. та повідомл. II Міжнар. наук. конф.*, Львів, 3 жовтня 2025 р., ЛННБ України ім. В. Стефаника, НДІ пресознавства, *Журналісти і журналістика*. Галицька Видавнича Спілка, Львів, с. 55-60. https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post_25.html (дата звернення: 26.12.2025)
7. Інститут масової інформації (2022-2025), “Медійні злочини Росії у війні проти України (оновлюється)”. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/medijni-zlochyny-rosiyi-u-vijni-proty-ukrayiny-onovlyuyetsya-i44098> (дата звернення: 26.12.2025)
8. Інститут масової інформації (2025), “Моніторинги та матеріали”. <https://imi.org.ua/monitorings> (дата звернення: 26.12.2025)

9. Інститут масової інформації (2022-2025), “Список загиблих журналістів”. <https://imi.org.ua/deceased-journalists/page/2?publication-year=2025> (дата звернення: 26.12.2025)
10. Національна спілка журналістів України (2025), “Журналісти важливі!” <https://nsju.org/zhurnalisty-vazhlyvy/> (дата звернення: 26.12.2025)
11. Річні звіти про роботу Харківської правозахисної групи (2025). <https://khpg.org/1608811864>
12. Центр громадянських свобод, “Інтерактивна мапа насильницьких зникнень в Україні”. <https://ccl.org.ua/tools/mapa-nasylnyzykh-znyknen-v-ukrayini/> (дата звернення: 26.12.2025)

REFERENCES

1. Bihun, V. S. (2025), *Misiia: Svoboda Ukrainy. Ostannia ziomka sertsia – mediinyky i kinematohafisty na shchytі*, «Interservis», Kyiv, 444 s. https://oqg-primary-prod-content.s3.us-east-1.amazonaws.com/uploads/pdf/1755487108316_wjutZ3.pdf (data zvernennia: 26.12.2025)
2. Zhytariuk, M. H. (2023), «Otsinka y pereosmyslennia roboty zhurnalistiv v umovakh viiny za nezalezhnist Ukrainy», *Ukrainskyi informatsiinyi prostir*, № 1 (11), s. 55–71. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(11\).2023.279558](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279558) (data zvernennia: 26.12.2025)
3. Zhytariuk, M. H. (2025), “Heroi-vypusknky fakultetu zhurnalistyky na rosiisko-ukrainskii viini, Prezentatsiia”, *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia “Aktualni problemy suchasnogo zhurnalistykoznavstva: vid teorii do praktyky, vid tradytsiinykh do novykh media” do 95-richchia z Dnia narodzhennia Zasluzhenoho profesora Lvivskoho universytetu Volodymyra Zdorovehy, 23 zhovtnia 2025 r.*, Lviv, LNU im. I. Franka, *Zhurnalisty i zhurnalistyka*. <https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post.html> (data zvernennia: 25.12.2025)
4. Zhytariuk, M. H. (2025), “Mediadyskurs viiny: definitsii i praktyky”, *V Vseukrainska naukova konferentsiia “Ukrainski media v yevropeiskomu informatsiino-komunikatsiionomu prostori: istoriia, stan, perspektyvy”*, 8-10 zhovtnia 2025 r., Uzhhorod, *Zhurnalisty i zhurnalistyka*. https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post_61.html (data zvernennia: 26.12.2025)
5. Zhytariuk, M. H. (2025), “Profesiinyi oboviazok zhurnalista i hromadianskyi oboviazok voina v umovakh viiny za nezalezhnist Ukrainy”, avtory: Marian Zhytariuk, Taras Balda, Taras Lylo ta in.; nauk. red., uporiadk., vstup, vysnovky prof. M. Zhytariuk, *Mediadyskurs viiny: ukrainskyi ta zakordonnyi dosvid: monohrafiia*, LNU imeni Ivana Franka, Lviv, s. 211-237. <https://doi.org/10.30970/mdw.2025> (data zvernennia: 26.12.2025)
6. Zhytariuk, M. H. (2025), “Ukrainski zhurnalisty i mediinyky pid chas rosiiskoi ahresii v Ukraini. Do pyttannia pro formuvannia natsionalnogo martyrolohu”, *Presoznavchyi dyskurs: vid mynuloho do sohodennia: dop. ta povidoml. II Mizhnar. nauk. konf.*, Lviv, 3 zhovtnia 2025 r., LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka, NDI presoznavstva, *Zhurnalisty i zhurnalistyka*. Halytska Vydavnycha Spilka, Lviv, s. 55-60. https://mgzhyt.blogspot.com/2025/12/blog-post_25.html (data zvernennia: 26.12.2025)
7. *Instytut masovoi informatsii* (2022-2025), “Mediini zlochyny Rosii u viini proty Ukrainy (onovliuetsia)”. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/mediyni-zlochyny-rosiyi-u-vijni-proty-ukrayiny-onovlyuyetsya-i44098> (data zvernennia: 26.12.2025)

8. *Institut masovoi informatsii* (2025), “Monitorynhy ta materialy”. <https://imi.org.ua/monitorings> (data zvernennia: 26.12.2025)
9. *Institut masovoi informatsii* (2022-2025), „Spysok zahyblykh zhurnalistiv”. <https://imi.org.ua/deceased-journalists/page/2?publication-year=2025> (data zvernennia: 26.12.2025)
10. *Natsionalna spilka zhurnalistiv Ukrainy* (2025), “Zhurnalisty vazhlyvi!” <https://nsju.org/zhurnalisty-vazhlyvy/> (data zvernennia: 26.12.2025)
11. *Richni zvity pro robotu Kharkivskoi pravozakhysnoi hrupy* (2025). <https://khp.org/1608811864> (data zvernennia: 26.12.2025)
12. *Tsentri hromadianskykh svobod*, “Interaktyvna mapa nasylnytskykh znyknen v Ukraini”. <https://ccl.org.ua/tools/mapa-nasylnytskykh-znyknen-v-ukrayini/> (data zvernennia: 26.12.2025)

ON THE ISSUE OF COMPILING A NATIONAL MARTYROLOGY OF UKRAINIAN JOURNALISTS AND MEDIA WORKERS WHO DIED DURING THE RUSSIAN AGGRESSION

Marian Zhytariuk

Ivan Franko National University of Lviv
General Chuprynka Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: maryan.zhytaryuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5690-5701>

The article provides a comprehensive analysis of the problem of compiling a national martyrology of Ukrainian journalists and media workers who died in the context of russian aggression against Ukraine. Based on an interdisciplinary approach combining journalism studies, social communications, history, and collective memory studies, the author documents and systematises the names of journalists and media representatives who died both in the line of duty and in the ranks of the Ukrainian Armed Forces. Particular attention is paid to the period since the start of the full-scale invasion on 24 February 2022, as well as to additions to the list of those killed in 2025.

The study demonstrates that existing registers and human rights reports often apply limited criteria of accounting, focusing mainly on deaths that occurred during the direct performance of journalistic work. At the same time, a significant number of media workers lost their lives while fulfilling their civic and military duty. This leads to fragmented memory and complicates the formation of a comprehensive national martyrology. The article substantiates the expediency of an inclusive approach, according to which the martyrology should include all journalists and media workers for whom professional identity was an integral part of their life path and civic choice. A classification of the deceased is proposed based on the nature of their activities, professional identity, circumstances, and time periods of death, as well as forms of memorialisation. A personalised analysis of biographies makes it possible to view the fallen not merely as victims of war, but as subjects of historical memory and of the professional history of Ukrainian journalism. It has been proven that the national martyrology performs documentary, memorial, value-based, educational, and mobilising functions and is an important element of symbolic resistance, affirmation of freedom of speech, and responsibility of the media community in the context of the war for Ukraine's independence.

Keywords: russian aggression in Ukraine, journalists' heroism, documentation of war crimes, journalism and media sphere, journalistic duty, fallen journalists and media workers, national martyrology, duty of a citizen-defender, content and documentary.

Отримано редакцією видання / Received: 25.12.2025

Прорецензовано / Revised: 26.12.2025

Схвалено до друку / Accepted: 26.12.2025

Опубліковано на сайті видання / Published on the publication's website: 28.01.2026